

Πώς λειτουργεί η οικονομία & η αγορά

Γιώργος Ατσαλάκης,
Οικονομολόγος,
Αναπληρωτής Καθηγητής
Πολυτεχνείου Κρήτης

Των
Γιώργου Σ. Ατσαλάκη
Ιωάννας Ατσαλάκη

Ιωάννα Ατσαλάκη,
Υποψήφιος Διδάκτωρ
Πολυτεχνείου Κρήτης

Πολλές οικονομικές θεωρίες περιγράφουν με διαφορετικό τρόπο την λειτουργία της οικονομίας και των αγορών. Η πραγματική λειτουργία όμως της οικονομίας είναι μία και συγκεκριμένη. Η διαφορά στις περιγραφές έγκειται στο κατά πόσο προσεγγίζεται η πραγματική λειτουργία της οικονομίας.

Μια οικονομία είναι απλώς ένα άθροισμα πολυάριθμων συναλλαγών μεταξύ δυο μερών. Μια συναλλαγή είναι κάτι απλό. Επειδή υπάρχουν πολλές συναλλαγές, η οικονομία φαίνεται πιο πολύπλοκη από ότι πραγματικά είναι. Προσεγγίζοντας την οικονομία από την πλευρά της συναλλαγής, είναι πιο εύκολο να καταλάβουμε την λειτουργία της οικονομίας.

Μια συναλλαγή αποτελείται από τον αγοραστή

που δίνει χρήματα (τα οποία είτε έχει κερδίσει από την εργασία του, είτε τα έχει αποκτήσει με δάνειο/πίστωση) σε έναν πωλητή και ο πωλητής δίνει στον αγοραστή ένα αγαθό, μια υπηρεσία ή ένα χρηματοοικονομικό προϊόν ενεργητικού σε αντάλλαγμα. Μια αγορά αποτελείται από όλους τους αγοραστές και τους πωλητές που κάνουν ανταλλαγές για τα ίδια αγαθά. Για παράδειγμα, η αγορά του καφέ αποτελείται από διαφορετικούς ανθρώπους που πραγματοποιούν διαφορετικές συναλλαγές για διάφορους λόγους με την πάροδο του χρόνου. Μια οικονομία έχει πολλές αγορές: η αγορά του αυτοκινήτου, η αγορά του κρασιού, η αγορά της ενέργειας, η τουριστική αγορά, κλπ. Μια οικονομία αποτελείται από όλες τις συναλλαγές σε όλες τις αγορές της. Έτσι, ενώ είναι φαινομενικά περίπλοκο, στην πραγματικότητα, μια οικονομία είναι εκατομμύρια οικονομικές συναλλαγές που δουλεύουν μαζί.

Για οποιαδήποτε αγορά ή για οποιαδήποτε οικονομία, αν γνωρίζουμε το συνολικό χρηματικό ποσό (ή την πίστωση) που δαπανάται και τη συνολική ποσότητα που πωλείται, έχουμε όλα όσα χρειαζόμαστε να ξέρουμε για να κατανοήσουμε την συγκεκριμένη αγορά. Για παράδειγμα, επειδή η τιμή οποιουδήποτε αγαθού, υπηρεσίας ή χρηματοοικονομικού προϊόντος ενεργητικού, ισοδυναμεί με το συνολικό ποσό που δαπανήθηκε από τους αγοραστές διαιρούμενο με τη συνολική ποσότητα που πωλήθηκε από τους πωλητές προκύπτει ο τρόπος να κατανοήσουμε ή να προβλέψουμε την τιμή του.

Ενώ σε οποιαδήποτε αγορά υπάρχουν πολλοί αγοραστές και πωλητές και αυτοί οι αγοραστές και οι πωλητές έχουν διαφορετικά κίνητρα, τα κίνητρα των πιο σημαντικών αγοραστών είναι συνήθως αρκετά κατανοητά και η προσθήκη τους στην κατανόηση της οικονομίας δεν είναι τόσο δύσκολη, εάν βασιστούμε στις συναλλαγές. Αυτή η προοπτική της προσφοράς και της ζήτησης διαφέρει από την παραδοσιακή προοπτική στην οποία τόσο η προσφορά όσο και η ζήτηση μετριούνται σε ποσότητα και η σχέση τιμής μεταξύ τους περιγράφεται σε όρους ελαστικότητας. Η διαφορά αυτή έχει σημαντικές επιπτώσεις στην κατανόηση των αγορών.

Το μόνο άλλο σημαντικό πράγμα που πρέπει να γνωρίζουμε είναι ότι τα χρήματα που δαπανώνται μπορούν να έρθουν σε δύο μορφές: χρήματα που έχουν κερδηθεί από την εργασία μας και πιστώσεις. Για παράδειγμα, όταν πηγαίνουμε σε ένα κατάστημα για να αγοράσουμε κάτι μπορούμε να πληρώσουμε είτε με πιστωτική κάρτα είτε με μετρητά. Αν πληρώσουμε με πιστωτική κάρτα έχουμε δημιουργήσει πίστωση, η οποία είναι μια υπόσχεση για την παράδοση χρημάτων σε μεταγενέστερη ημερομηνία, ενώ, εάν πληρώσουμε με χρήματα, δεν έχουμε καμία τέτοια ευθύνη.

Εν συντομία, υπάρχουν διαφορετικοί τύποι αγο-

ρών, διαφορετικοί τύποι αγοραστών και πωλητών και διαφορετικοί τρόποι πληρωμής που αποτελούν την οικονομία. Για λόγους απλότητας, θα μπου σε ομάδες και θα συνοψιστεί πώς λειτουργεί η οικονομία.

Όλες οι αλλαγές στην οικονομική δραστηριότητα και όλες οι μεταβολές στις τιμές των αγορών οφείλονται σε μεταβολές στα ποσά του: 1) χρήματος ή 2) στην πίστωση που δαπανήθηκαν σε αυτές τις αγορές, και στην ποσότητα των πωληθέντων αγαθών. Οι μεταβολές στα ποσά που δαπανήθηκαν για μια αγορά επιφέρουν, κατά κανόνα, πολύ μεγαλύτερες επιπτώσεις στις μεταβολές της οικονομικής δραστηριότητας και των τιμών από ότι επιφέρουν οι μεταβολές στο συνολικό ποσό των πωλήσεων. Αυτό συμβαίνει επειδή είναι πολύ ευκολότερο να αλλάξει η προσφορά χρήματος και πίστωσης από την παραγωγή.

Ο αγοραστής διακρίνεται σε μερικές μεγάλες κατηγορίες. Η αγορά μπορεί να προέρχεται είτε 1) από τον ιδιωτικό τομέα είτε 2) από το δημόσιο τομέα. Ο ιδιωτικός τομέας αποτελείται από «νοικοκυριά» και επιχειρήσεις που μπορούν να είναι είτε εγχώριες είτε ξένες. Ο κυβερνητικός τομέας αποτελείται κυρίως από: α) την κεντρική κυβέρνηση, η οποία ξοδεύει τα χρήματά της σε αγαθά και υπηρεσίες και β) την κεντρική τράπεζα, η οποία είναι η μόνη οντότητα που μπορεί να δημιουργήσει χρήματα και, ως επί το πλείστον, ξοδεύει τα χρήματά της σε χρηματοοικονομικά προϊόντα ενεργητικού (ομόλογα, μετοχές κλπ).

Επειδή τα χρήματα και η πίστωση, και μέσω αυτών η ζήτηση, είναι ευκολότερο να δημιουργηθούν (ή να αποτραπεί να δημιουργούνται) από ότι η παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών και επενδυτικών προϊόντων ενεργητικού, έχουμε οικονομικούς κύκλους και κύκλους τιμών.

Το να βλέπουμε την οικονομία και τις αγορές μέσω αυτής της προοπτικής «βασισμένη στις συναλλαγές» αντί να την βλέπουμε μέσα από την παραδοσιακή οικονομική προοπτική κάνει όλη τη διαφορά για να γίνει κατανοητό τι συμβαίνει και τι είναι πιθανό να συμβεί στην οικονομία. Ουσιαστικά επιτρέπει να δούμε τι πραγματικά συμβαίνει και γιατί συμβαίνει με πολύ πιο λεπτομερείς τρόπους από ότι με το παραδοσιακό τρόπο.

Ο παραδοσιακός τρόπος εξέτασης της σχέσης μεταξύ προσφοράς, ζήτησης και τιμής, μετρά τη προσφορά και τη ζήτηση μέσω του ίδιου αριθμού ποσοτήτων (δηλαδή, σε οποιαδήποτε σημείο η ζήτηση είναι ίση με τη προσφορά, που είναι η ποσότητα που ανταλλάσσεται) και η τιμή περιγράφεται ως αλλαγή μέσω της λεγόμενης ταχύτητας κυκλοφορίας του χρήματος. Δεν δίνεται προσοχή στο συνολικό ποσό που δαπανάται, ποιος το δαπάνησε και γιατί το δαπάνησε. Ωστόσο, σε οποιαδήποτε

χρονική στιγμή, η σχέση μεταξύ της αλλαγής των ποσοτήτων που ανταλλάσσονται και της αλλαγής της τιμής, θα αλλάξει με βάση αυτούς τους παράγοντες, οι οποίοι όμως αγνοούνται. Κατατάσσοντας όλους τους αγοραστές σε μια ομάδα (παρά να τους διαχωρίσουμε μεταξύ τους και να κατανοήσουμε τα κίνητρά τους) και μετρώντας τη ζήτηση σε όρους ποσότητας που αγοράστηκε (παρά στο ποσό που δαπανήθηκε) και αγνοώντας αν οι δαπάνες πληρώθηκαν μέσω χρημάτων ή πίστωσης, δημιουργείται, μια θεωρητική και ασαφή εικόνα των αγορών και της οικονομίας.

Αυτό που οι οικονομολόγοι ονομάζουν ταχύτητα κυκλοφορίας του χρήματος δεν είναι η ταχύτητα του χρήματος, αλλά είναι η δημιουργία της πίστωσης. Η ταχύτητα είναι ένας τεχνικός όρος για να εξηγήσει πως το ποσό των δαπανών σε ένα έτος θα μπορούσε να πληρωθεί από ένα μικρότερο ποσό χρημάτων. Για να εξηγήσουν αυτή τη σχέση, οι άνθρωποι διαίρεσαν το ποσό του ΑΕΠ με το ποσό του χρήματος, για να εκφράσουν πόσες φορές το χρήμα ανακυκλώνεται κάθε χρόνο, κάτι το οποίο ονομάστηκε ταχύτητα. Η οικονομία δεν λειτουργεί με αυτόν τον τρόπο. Αντί αυτού, μεγάλο μέρος των δαπανών προέρχεται από τη δημιουργία πίστωσης και η δημιουργία πίστωσης δεν χρειάζεται χρήματα να κυκλοφορούν γύρω για να συμβεί. Η κατανόηση αυτή έχει μεγάλες επιπτώσεις στη κατανόηση του τρόπου με τον οποίο λειτουργούν, οι οικονομίες και οι αγορές. Για παράδειγμα, ενώ κάποιος που έχει την παραδοσιακή άποψη ίσως πιστεύει ότι μια μεγάλη αύξηση του χρηματικού ποσού θα είναι πληθωριστική, κάποιος που χρησιμοποιεί μια προσέγγιση βασισμένη στις συναλλαγές θα καταλάβει ότι είναι το ποσό των δαπανών που αλλάζει τις τιμές, έτσι ώστε αν η αύξηση στο ποσό των χρημάτων αντισταθμίζει μια μείωση στο ποσό της πίστωσης, αυτό δεν θα κάνει κάποια διαφορά, στη πραγματικότητα, αν το ποσό της πίστωσης συρρικνώνεται και το ποσό των χρημάτων δεν αυξηθεί, τότε το συνολικό ποσό που δαπανάται θα μειωθεί, θα μειωθεί η ζήτηση, θα μειωθούν οι τιμές και θα ακολουθήσει ύφεση.

Όταν έχουμε μείωση των ατομικών μας εισοδημάτων, όπως στην περίπτωση της πανδημίας, αλλά η μείωση αυτή αναπληρώνεται από την αύξηση των πιστώσεων ώστε τα συνολικά χρήματα που δαπανώνται για μια συγκεκριμένη αγορά να είναι ίδια με το επίπεδο πριν την πανδημία, τότε **δεν θα έχουμε ύφεση σε αυτή την αγορά.**

Αυτός ο διαφορετικός τρόπος εξέτασης της οικονομίας και των αγορών, μας επιτρέπει να κατανοήσουμε και **να προβλέψουμε οικονομικές ανόδους και καθόδους**, ενώ η χρήση άλλων τρόπων που χρησιμοποιούν πιο παραδοσιακές προσεγγίσεις δε τα καταφέρνουν.

